

ÖZ SÖZÜ, ÖZ ÜSLUBU İLƏ FƏRQLƏNƏN ALİM

*Bəşir Əhmədov,
professor*

1981-ci ilin son baharı idi. Pilləkənlərlə Xarici Dillər İnstitutundakı iş yerimə qalxırdım. Kafedranın qabağında mənə bir nəfər yaxınlaşdı: "V.İ.Lenin adına API-dən göndəriblər, – dedi, – xahiş edirəm, mənə elmi rəhbər olmağa razılıq verəsiniz". Düzü, tərəddüd etdim, çünki elmə müxtəlif məqsədlər üçün gəlib, sonralar özünü doğrultmayan təsadüfi adamlarla çox rastlaşmışdım. Kəskin şəkildə: "Söhbət edərik, – dedim, – görüm nəyə qadirsən". Xeyli söhbətləşdik. Özüm üçün yəqin etdim ki, bu cavan oğlan dərin nəzəri və metodik biliyə sahib, elmdə fərdi düşüncə qabiliyyətinə malik orta məktəb müəllimidir. Aspiranturada qiyabi təhsil ala-ala tədqiqat aparmaq, eyni zamanda məktəbdə də doğma müəllimlik işini davam etdirmək niyyətindədir. Razılıq verdim və o dövr üçün (elə indi də) nisbətən az işlənən bir sahə üzrə – orta məktəbdə etimoloji təhlillə bağlı mövzu müəyyənləşdirdik: "Orfoqrafiya təlimində etimoloji təhlildən istifadə".

Haqqında söhbət etdiyim şəxs bu gün Azərbaycan pedaqoji ictimaiyyətinin, xüsusilə orta məktəbdə Azərbaycan dilinin tədrisi işi ilə məşğul olanların yaxşı tanıdığı Akif Məmmədovdur.

İlk tanışlıqdan çox illər keçib. Aspirantura illəri arxada qalıb. Bütün bürokrat əngəlləri qıraraq, praktik baxımdan çox əhəmiyyətli bir tədqiqat işi yazıldı və müdafiə edildi. Uzun müddət Akif Məmmədovla bir kafedrada işlədik. İndi də tez-tez görüşürük, mətbuatda çıxan yazılarını diqqətlə və fəxrlə oxuyuram. Gəldiyim nəticə belədir: Mən o vaxt 1981-ci ilin son baharında elmdə hələ kövrək addımlarını atmağa çalışan bir gəncə xeyir-dua verməkdə və yol göstərməkdə yanılmamışam.

Akif Məmmədov onlarla elmi-metodik məqalənin, bir neçə kitabın və metodik vəsaitin, tövsiyənin müəllifi, "Mütərcim" nəşriyyatında çap olunan onlarla kitabın, "Azərbaycan dili və ədəbiyyat tədrisi" jurnalında dillə bağlı dərc edilən məqalələrin redaktoru, bu yaxınlarda BSU-nun Azərbaycan dili kafedrasının ali məktəblər üçün hazırladığı "Azərbaycan dili" dərsliyinin ixtisas redaktoru və əsas müəlliflərindən biridir. Yaradıcılığında müşahidə etdiyim əsas cəhət elmi mühakimələrini cəsarətlə irəli sürməsidir. Akif Məmmədov öz elmi fikirlərini müdafiə etməyi bacarır. Hələ dissertasiya üzərində işləyərkən mənimlə diskussiyaya girir və öz mövqeyini ustalıqla əsaslandırır. Yadımdadır, bir dəfə qoşmanın başqa sözləri idarə edib-etməməsi barədə kafedrada kəskin müzakirəmiz oldu. Bir müddət sonra "Azərbaycan dili və ədəbiyyat tədrisi" jurnalında "Qoşma idarə edirmi?" adlı sanballı bir məqaləsi çıxdı. Mövqələrimiz üst-üstə düşməsə də, fikirlərini əsaslandırmaq üçün gətirdiyi dəlillər, mühakimələrin məntiqiliyi xoşuma gəldi və onu təbrik etdim. 1990-cı illərin əvvəllərində mətbuatda dərslərlərin təhlilinə həsr edilmiş "Dərslərlərimiz və ... tərs işlərimiz" (1994), "Cavab verə bilmədiyim suallar" (1998), "Kələfi kim dolaşdırır?" (1998) adlı yazıları gərgin müzakirələrə və diskussiyalara səbəb oldu. Cəsarət Akif Məmmədovun yazılarından qırmızı xətlə keçir. Mətbuatda çıxan aşağıdakı məqalələrinin elə adları da oxucuya bundan xəbər verir: "Naşı bağban, girmə bağa", "Addəyişmə oyunu nəyə xidmət edir?!", "Biz hansı dildə danışıraq?", "Doğrudanmı mümkün deyil?" kimi yazılarında qəbul imtahanlarına düşən testlərdəki elmi-metodik qüsurlar, "türk dili" və "Azərbaycan dili" adları ətrafında gedən mübahisələr və s. kəskin tənqid edilir.

Akif Məmmədov uzun müddətdir ki, Təhsil Nazirliyinin "Azərbaycan dili və ədəbiyyat tədrisi" jurnalının Azərbaycan dili şöbəsində redaktor işləyir. Jurnalda dilin nəzəri və metodik aspektlərini əks etdirən ayrı-ayrı müəlliflərin məqalələrində A.Məmmədovun bir redaktor kimi dəst-xəttini aydın görmək olar. A.Məmmədov özü, demək olar ki, hər nömrədə Azərbaycan dili müəllimlərinin qabaqcıl təcrübəsinin yayılmasına ("Bir dərstdən öyrəndiklərimiz", "Bir dərslin uğuru", "Müasir dərslər ciddi hazırlıq tələb edir" və s.); Azərbaycan dilinin nəzəri problemlərinə ("Qoşma idarə edirmi?", "Məktəblinin etimoloji lüğəti", "Müəllim nəyə istinad etməlidir?", "Bədiiliyin fonetik səviyyədə ifadəsi", "İstəyirəm sübut edəm ki...", "Dərslərlərdə leksik və qrammatik şəkildə sənədinə dair", "Nitq hissəsi ilə söz arasında bərabərlik işarəsi qoymaq

olarmı?" və s.), dildə nisbətən çətin tədris olunan mövzuların metodikasına ("Qrammatik sual təlimdə vasitə kimi", "Azərbaycan dili dərslərində interaktiv təlim metodları", "Günahkar kimdir?", "Etimoloji xarakterli səhvlər və onların aradan qaldırılması", "Etimoloji təhlil linqvistik təhlilin növlərindən biri kimi" və s.) həsr edilmiş yazıları ilə çıxış edir. Jurnalın ən maraqlı rubrikası olan "Suallara cavab"ı da A.Məmmədov aparır. Ən çox orta məktəb müəllimlərinin qarşısına çıxan nəzəri və praktik çətinliklərdən yaranan bu suallara cavab vermək o qədər də asan deyil. Təsadüfi deyil ki, vaxtilə bu rubrikanı mərhum professor Ə.Əfəndizadə aparırdı. İndi də, inamla deyirəm ki, Akif Məmmədov bu işin öhdəsindən layiqincə gəlir.

Bütün bunlar – jurnaldakı məqalələri, suallara cavabları və bir də təkmilləşmə kurslarında apardığı dərslər A. Məmmədovu müəllimlərin sevimlisinə çevirmişdir. Qazandığı nüfuz onu müəllimlərin ən çox etibar etdikləri və sözünə, mühakiməsinə inandıqları şəxsə çevirmişdir. Müəllimlər arasında çox vaxt elmi mübahisələr "Bu barədə Akif Məmmədovun fikri belədir" hökmü ilə kəsilir. Məktəblərə gedəndə onu "müfəttiş" yox, özlərinin yaxın məsləhətçiləri kimi qarşılayır, ətrafına toplaşib suallar yağdırırlar...

A. Məmmədov həm də bacarıqlı müəllimdir. Ali məktəbi bitirdiyi vaxtdan bu günə kimi çoxsahəli fəaliyyətinə baxmayaraq, orta məktəbin sinif otaqlarından ayrılmamışdır. Müxtəlif qəzet və jurnallarda çalışanda da, ali məktəblərdə dərs deyəndə də, "Mütərcim" nəşriyyatında baş redaktor olanda da o, məktəbə bağlı olmuşdur. Puşkin (indiki Biləsuvar) rayonundan başlanan müəllimlik yolu onu sonralar Bakı məktəblərinə gətirib çıxartdı. BSU-nun respublikada tanınmış humanitar liseyinin ilk təşkilatçılarından və müəllimlərindən biri də A.Məmmədovdur. Dostlarından biri danışır ki, Bakı məktəblərindən birinə getmişdik. Dərsi müşahidə etmək üçün direktor müavininin təklifi ilə siniflərdən birinə daxil olduq. Zəng vurulsa da, müəllim gəlib çıxmamışdı. Keçib arxada oturdum. Gərgin vəziyyət yaranmışdı: müəllim tapılmır, şagirdlər isə bizə təəccüb dolu nəzərlərlə baxırdılar. Sinfi tərk etməklə gülünc vəziyyətə düşərdik. Akif Məmmədov gözlənilmədən irəli çıxdı və hamının sonsuz marağına səbəb olan gözəl bir dərs keçdi. Müəllim məharəti, orta məktəbin proqram materiallarını və onların metodikasını dərindən bilməsi burada da onun köməyinə gəldi.

Akif Məmmədovun gözəl publisist qələmi var. Cəmiyyət həyatının müxtəlif sahələrinə, o cümlədən özünün ən çox bələd olduğu məktəb, təhsil, maarif sahəsinə aid yazdığı publisist və elmi-publisist məqalələri dilinin aydınlığı, mövqeyinin kəskinliyi və üslub aydınlığı ilə seçilir. XX əsrin 90-cı illərindən başlayan siyasi durumun cəmiyyətdə özünü göstərən neqativ əks-sədası bu yazılarda ustalıqla və bir qədər də satirik dillə təhlil edilir. Yaltaqlıqla mövqə qazanmaq ("Yaltaqlıq"), bütün cəmiyyətə, o cümlədən nisbətən təmiz qalan orta məktəblərə belə rüşvətin sirayət etməsi ("Orta məktəbdə rüşvət – bu, dövrün bəlasıdır"), müəllimlərin attestasiyasında yol verilən neqativ hallar ("Gündə bir çıxarır zakoni-tazə"), islami dəyərlərin orta məktəbə gətirilməsi adı altında boş kompaniyaçılıq ("İslami biliklər məktəbə gəlir. Amma necə?"), özəl ali məktəblərdə tədrisin vəziyyəti ("Təhsildə özəlləşmə. Vəziyyət necədir?") və s. aktual problemlər A.Məmmədovun publisist yazılarının əsas mövzuları olmuşdur.

Etiraf edirəm ki, mən elmdə çətinliyə düşəndə Akifi köməyə çağırıram, necə deyərlər, o, müəllimini öyrədən tələbələrəndir. Ona daha böyük uğurlar arzulayıram.